

ДЖЕРЕЛА ПРАВА У АСПЕКТІ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Сучасна правова реальність характеризується різноманіттям джерел права. Як цілісне явище соціальної реальності право має певні форми зовнішнього виразу, що відображають його зміст, структуру та особливості як специфічного регулятора суспільних відносин і складного соціокультурного феномену. Однією з фундаментальних юридичних категорій, що забезпечує формальне існування права та правової реальності у суспільстві, на нашу думку, є «джерела права».

В науковій літературі не приділено достатньої уваги проблемам джерел права, що пов'язується насамперед з недостатнім рівнем розвитку категоріально-понятійного апарату та методологічного інструментарію юридичної науки [1, с. 23].

Правову реальність можливо визначити як складний багатоаспектний феномен суспільної дійсності, який являє собою єдність внутрішнього (суб'єктивного) та зовнішнього (об'єктивного) аспектів буття права і складається із фундаментальних правових сутностей та інших, похідних від них правових явищ, що об'єктивно існують у полі правової матерії та здійснюють вплив на учасників суспільних відносин [2, с. 75]. Правова реальність є складною багаторівневою системою, її структура зумовлена співвідношенням природного і позитивного права, а також формами їх здійснення до яких належать ідея права (природне право, принципи права, правові цінності, теорія права, правова доктрина, праворозуміння, правова ідеологія, правосвідомість, правова культура, правове виховання тощо) [2, с. 83; 3, с. 139], норма права (позитивне право, правові норми, нормативно-правові акти, інститути права, правові процедури, правовий процес, правосуб'єктність, правовий статус, правовий режим та нормативний договір) [2, с. 74; 3, с. 139] та правове життя (суб'єкти права, правовідносини, взаємодія між суб'єктами, правовий менталітет, правореалізація, правова дія, позитивна і негативна поведінка учасників суспільних відносин, правопорядок, правовий досвід і юридична практика) [3, с. 139]. Кожний із структурних рівнів правової реальності у свою чергу має власну системну будову та конструюється із множини правових явищ, які реально існують у суспільстві і здійснюють вплив на учасників суспільних відносин [2, с. 74]. До ознак правової реальності можна віднести те, що вона є складноструктурованою системою та складається із різних правових феноменів, а також різноманітних проявів права, у тому числі із

його джерел; є багатоаспектною категорією ідеальної дійсності та охоплює суб'єктивні та об'єктивні аспекти буття права у суспільстві, а також позначає право таким, яким воно має бути в ідеалі; є об'єктивним відображенням та водночас формою буття права; здійснює постійний вплив на учасників суспільних відносин; охоплює ідею права, його нормативну та практичну складові [2, с. 75].

Таким чином, правова реальність формується із множини різноманітних правових явищ, які мають певні форми виразу та джерела походження. Саме тому особливого значення для юридичної науки має розробка проблеми визначення джерел права, розкриття їх змісту, природи, значення та місця в системі правової реальності, а також визначення співвідношення категорій «джерела права» та «форми права» [4, с. 5].

Правова реальність є складною багаторівневою системою, структура якої зумовлена співвідношенням природного і позитивного права, а також формами їх здійснення до яких належать ідея права, правова норма та правове життя. Правова реальність є невід'ємною складовою та одним із різновидів соціальної реальності з усіма її об'єктивними та суб'єктивними властивостями, що виражається в позитивних і негативних правових феноменах та характеризує специфіку і рівень правового розвитку конкретного суспільства.

Правову реальність формує об'єктивно обумовлена система джерел права, як основних елементів правового регулювання, існування яких забезпечується різними правовими формами. Джерела права належать до елементів правової реальності (як первинних, так й похідних), що відображаються у її структурі на ідейному та нормативному рівнях. Вони є формами виразу правової реальності, своєрідним виявом її сутності та змісту права у правових нормах. Джерела виступають формою об'єктивного виразу та способом існування різноманітних правових явищ (правосвідомість, правова ідеологія, правовий звичай, правова доктрина тощо) у суспільстві. Адже право існує не саме по собі, а у вигляді різноманітних форм, за допомогою яких воно знаходить свій вияв та реалізується як регулятор відносин між людьми. Правова реальність характеризується єдністю усіх джерел права, що відображає взаємозв'язок і взаємообумовленість різноманітних правових феноменів які існують у вигляді норм, правил поведінки, переконань, уявлень та інших форм існування права у суспільстві.

Система джерел права виконує організуючу роль у розвитку правової реальності, надаючи їй єдність, внутрішню узгодженість і забезпечуючи взаємозв'язок та взаємозалежність усіх її елементів, а також є показником культурно-правових особливостей різних правових систем сучасності.

Система джерел права характеризується внутрішньою узгодженістю, ієрархією, об'єктивністю, динамічністю розвитку та відкритістю. Сучасна юридична наука виділяє такі основні види джерел права: принципи права, правовий звичай, нормативно-правовий акт, нормативний договір, юридичний прецедент, правова доктрина та релігійна норма.

Таким чином, правова реальність як різновид соціальної реальності знаходить своє об'єктивне вираження в різноманітних правових явищах, що існують у суспільстві, до яких можливо віднести джерела та форми права.

Література

1. Муромцев Г. И. Источники права: Теоретические аспекты проблемы / Г. И. Муромцев // Правоведение. – 1992. – № 2. – С. 23 – 30.
2. Карпичков В. О. Правова реальність: поняття та місце в системі категорій права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Карпичков Віталій Олександрович; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2014. – 198 с.
3. Філософія права: підруч. [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов [та ін.]; за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с.
4. Марченко М. Н. Источники российского права. Вопросы теории и истории [Текст]: Учеб. пособие / К. Ф. Гуценко [та ін.]; отв. ред. М. Н. Марченко; Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – М.: Норма, 2005. – 335 с.

УДК 340.1 (043)

Макеєва О. М., старший викладач,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНА ЦІННІСТЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Останнім часом у юридичній науці тривають дискусії щодо проблем модернізації правової доктрини української держави, що викликані протистояннями політичних сил та держав. У нинішніх умовах традиційні підходи до праворозуміння все більше не відповідають потребам теперішнього часу. Актуальними напрямками юридичних досліджень є аналіз традиційних та пошук нових сучасних підходів до права, зокрема, розробка нових моделей праворозуміння в межах комунікативної теорії права. Враховуючи нинішню ситуацію, що склалася в Україні, варто переосмислити цінність права, зокрема, його власну примирювальну природу, здатність до урегулювання суспільно-політичних конфліктів за допомогою права, а не зброї, утвердивши при цьому ідеали порозуміння та досягнення компромісу. Відтак, актуальними наразі є дослідження науково-теоретичних та практичних проблем комунікативної цінності правової культури суб'єктів правового спілкування.